

РОЛЯ ПЕЙЗАЖУ Ў “ПАЛЕСКАЙ ХРОНІЦЫ” ІВАНА МЕЛЕЖА

Т. В. Міхнюк
БДПУ (Мінск)

Навук. кіраўн. – Т. У. Ганчарова-Цынкевіч, канд. філалаг. навук, дац.

Анотацыя. Даследуецца пейзажны дыяпазон раманнага цыкла І. Мележа “Палеская хроніка”, паказваецца мастацкая функцыя пейзажу ў творах.

Ключавыя словы: пейзаж, прырода, вобраз, час, перыяд, твор.

“Палеская хроніка” Івана Мележа, пачынаецца з карціны звычайнага, стагоддзямі ўсталяванага сялянскага жыцця, напоўненага руплівай працай, клопатам пра кавалак хлеба. Пра дарагія сэрцу Курані пісьменнік гаворыць так: *“Хаты былі на востраве. Востраў гэты, праўда, не кожны прызнаў бы за востраў – аб яго не плёскаліся ні марскія, ні нават азёрныя хвалі. Навакोल адно была куп’істая дрыгва ды моклі панурыя лясы. Вёска тулілася ля берага вострава – платы агародаў дзе-нідзе забягалі на куп’ё ўзболатка. З другога боку, на поўнач, балоты крыху адступалі, дорачы людзям пясчанае поле. Адступалі балоты і на заходнім баку, дзе рунелі ці жаўцелі да краю лесу палі, таксама скупыя, няўдзячныя хоць у іх глебе і было менш пяску. З трэцяга боку балоты зноў падбіраліся да саламяных, замшэлых радоў стрэх, але ў гэты бок ішла найбольш сувязь са светам, і тут на дрыгве была намошчана дарожка. Што гэта за дарожка, можна меркаваць хоць бы з таго, што ездзілі па ёй смела толькі ў маразы, калі непразная твань навокал рабілася цвёрдай, як ток, ці ўлетку, калі дарожка перасыхала”* [1]. Мастак слова яскрава малюе прыроду, якая дапамагае чытачу з лёгкасцю ўявіць цяжкія ўмовы жыцця сялян, адчуць іх настрой душы. Пейзажныя малюнкi ў творах Івана Мележа выконваюць выключную ролю ў раскрыцці ўнутранага свету герояў і іх характараў. Прырода ў пісьменніка заўсёды звязана з дзейнасцю чалавека.

Лес, поле, балота – тут спакон вякоў жылі куранёўцы. Ужо з першых старонак перад чытачом адкрываецца гэта звычайнае, вякамі ўзважанае жыццё, са сваімі старадаўнімі клопатамі – аб зямлі, аб ураджаі, аб хлебе: *“Аднастайныя нудныя дажджы, што месяцамі лілі на мокрыя стрэхі, сцюдзёныя вятры, што люта білі ў замерзлыя вочкі-шыбы заваямі, цёплае сонца, што ўставала ў пагодныя дні над купамі алешніку, – усё бачыла гэты востраў заклапочаным, у няспыннай, штодзённай руплівасці. Людзі заўсёды чым-небудзь былі заняты: уранку і ўвечары, летам і зімою, у хаце, на двары, у полі, на балоце, у лесе...”* [1]. Палеская прырода з яе балотамі, лясамі, палямі, нівамі запаланняе, уражвае прыгажосцю беларускіх краявідаў.

Мележ апявае свет прыроды (лесу, поля, сенажаці). *“Сваё характэра было на лузе. Змерзлае сена адрывалася ад стажка, лажылася ў сані сухім, ломкім шапаценнем, з сярэдзіны патыхала цеплынёй, густым, казытлівым настоем зляжалай травы, здавалася, было такое смачнае, што і сам быццам з’еў бы!.. Пасля марозу дзённых дарог добра было чуць цяпло хаты, бавіць вечары на вячорках з дзяўчатамі, у гаворках з таварышамі, з дзядзькамі, што часта*

сыходзіліся ў дымную ад лучыны бацькаву хату” [1]. Пры дапамозе малюнкаў прыроды, аўтар пакрысе ўводзіць нас у падзеі тых гадоў, філасофію таго часу, цяжкі, драматычна-пакутны шлях селяніна ў новае жыццё.

Чытаючы раманны цыкл, мы бачым, як велічная і мудрая прырода чуйна рэагуе на ўсе трагічныя падзеі сялянства і сама паступова мяняецца, становіцца змрочнай, чорнай. Гэта яскрава бачна ў другім рамане “Подых навальніцы”. З першых старонак паўстае вобраз грознай навальніцы, якая прыпыняе прывычны ход жыцця, перакрэслівае ўсе планы куранёўцаў. У Куранях спалены маланкай тры гумны, разбіты стары дуб, абвугліўся стары крыж на развілцы дарог. Гэты малюнак мае сімваліка-алегарычны, сімвалічны сэнс: “Подых навальніцы” – подых прыроды, які адбіўся на лёсах Ганны, Васіля, Апейкі, Глушакоў і іншых герояў хронікі. Можна сказаць, што кожны з іх у сілу акалічнасцей, уступіць у сваю паласу навальніцы, у сваю жыццёвую непагадзь, пачне трывожыцца за свае парушаныя надзеі на шчасце.

Для пісьменніка малюнкі пейзажных краявідаў – рух і абнаўленне жыцця, з’явы прыроды – глыбокі роздум аб вечным.

Іван Мележ пры дапамозе апісання прыроды дапамагае нам адчуць, зразумець, спасцігнуць усю велічнасць і значнасць таго гістарычнага працэсу, які адчувалі на сабе нашы продкі. Непасрэдна свой абавязак класік беларускай літаратуры бачыў у тым, каб мастацкімі словамі стварыць гісторыю народа, каб даць магчымасць сучаснікам ацаніць, захапіцца духоўнымі каштоўнасцямі беларусаў. Героі “Палескай хронікі” жывуць і дзейнічаюць на ўлонні прыроды, якая фарміруе адпаведны настрой, дазваляе напаўняць прастору радасцю і адчуваннем паўнаты шчасця.

Літаратура

1. Мележ, І. Людзі на балюце / І. Мележ // Беларуская палічка: беларуская электронная бібліятэка [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://knihi.com/Ivan_Mielez/Ludzi_na_balocie.html. – Дата доступу: 12.02.2017.